

Надвірянський Ю.Р.

*магістр менеджменту, політології, історії та археології,
спеціаліст української мови, аспірант економіки,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

ПРАВИЛА НАПИСАННЯ ІНІЦІАЛІВ ПЕРЕД ПРИЗВИЩЕМ

Нам доводилося помічати варіації у написанні ініціалів і прізвищ, а саме – інколи ініціали пишуть після прізвищ, а інколи – перед. **Ініціал** (з латинської *initium* – початок) – більша від загальнотекстових початкова буква розділу тексту (глави, параграфа, абзацу) в рукописних і друкованих текстах. Це зазвичай буква з письма з більшим кеглем, яка починає текст книги чи розділу і здебільшого займає два, три і більше рядків тексту.

Ім'я – це речовина всього. В українській мові, ім'я – це власна назва когось, тобто людини, тварини чи персонажа. В інших мовах термін «ім'я» позначає власну назву чогось (наприклад з англійської *name*), може позначати власну назву організаційної одиниці (наприклад, організації чи підприємства), ідеї, концепції, речі, певного продукту, товару чи бренду. Ім'я зазвичай виконує ідентифікаційну функцію – щоби розрізнити членів однієї спільноти. Згідно із сучасними науковими тенденціями, запозиченими із програмування, імена (*NAME*) утворюють ідентифікаційний реєстр (*DOMEN*), індивідуумів (*INDEX*) в межах певної інформаційної множини (*SYSTEM*) [5].

Науковим дослідженням імен займається галузь мовознавства – **ономастика** (з грецької *ὄνομα* – «ім'я», «назва») – досліджує сукупність власних (у більш вузькому сенсі – особистих) імен (*онімів*) об'єктів. Ономастика вивчає історію та закономірності їх виникнення, розвитку і функціонування, зміни, поширення і структури власних імен у мові і мовленні, в літературній і діалектній сферах та використання і походження імен. Інша частина ономастики займається теоретичним дослідженням імен, теорія основного значення імені [2]. Нас цікавить, **антропономастика** (з грецького *ἄνθρωπος* (*anthrōpos*) – «людина» і *ὄνομα* (онома) – ім'я) є частиною

ономастики котра досліджує теорію особистих імен (власні назви персон – імена, прізвища та псевдоніми), яка має справу з їх значенням (**етимологією**), походженням, створенням, поширенням та характером.

Повне ім'я – використовується для повного (традиційного або офіційного) іменування людини. Проаналізуємо на прикладі: **великий князь київський, новгородський Володімир-Василь Святосла́вич Рюрикович Великий, Хреститель**. Дане ім'я за історичною традицією українців входить до біноміальної антропонімічної системи – де до особистого імені людини додається прізвище, що передається від одного з предків. Велика частина сучасних антропонімічних систем Європи, так як білоруська, російська, іспанська. У формулу повного імені може додаватися титул (світський чи релігійний), вчений ступінь, наукове чи військове звання і порядковий номер, що підкреслює соціальний статус індивіда, так в нашому прикладі: **Вел. кн. київський, новгородський Володимир I Святославич Рюрикович Великий**.

Особове ім'я – вид антропоніма, який надається людині при народженні. Особове ім'я має функцію індивідуалізації, тобто називає (ідентифікує) людину. Будь-яке ім'я фактично може позначати не одну людину. Повторюваність імен пов'язана з певною обмеженістю їхньої кількості. Індивідуалізаційну функцію воно виконує лише в кожному конкретному випадку. Особове ім'я має глибоку історію. Спочатку в якості особистого імені людини вживалося його прізвище, яке, крім позначення даної людини, мало ще якоесь першоджерельне прикметникове значення. Для дівчаток вибиралися прізвища, які підкреслювали їх жіночність: зазвичай це була назва квітів, плодів або тварин. Хлопцям давали прізвища, що підкреслюють їх мужність і силу. Вважалося, що ім'я зумовить подальшу долю дитини, – *«як корабель назвеш, так він і попливе»*. В процесі життя прізвища могли змінюватися в залежності від тих чи інших обставин. Зазвичай отримане в дорослому віці прізвище відображало якусь особливість даної людини. Так з'явилися Кучерявий, Сильний, Син Щура, Влучна Стріла, Самотній Пень... Іноді початкове значення такого прізвища втрачалося, і означало тільки ім'я. Деякі з таких прізвищ закріплювалися традицією. Свої

прізвиська новонароджені часто отримували на честь інших людей, найчастіше померлих родичів. Українські особові імена за своїм походженням поділяються на слов'янські (імена язичницькі) та запозичені (найчастіше імена християнські). Традиційно вони мають певні граматичні форми для чоловічих і жіночих імен [4].

У 988 році відбулося масове хрещення мешканців міста Києва, а згодом інших міст держави князем Володимиром Святославичем, у результаті чого християнство стало провідною релігією на Русі. Утвердження християнства на Русі – тривалий складний процес, що розтягнувся у часі на багато століть, пройшовши у своєму розвитку кілька важливих стадій: спонтанного проникнення християнських ідей і цінностей до язичницького середовища, проголошення християнства державною релігією Київської Русі, протистояння язичницького суспільства новій ідеології зумовило із хрещенням приймати друге особове християнське ім'я, яке додавалося до попереднього. Так, в українській іменній традиції закріпилося подвійне ім'я. На прикладі: **великий князь київський, новгородський Володiмiр-Васiль Святослiвич Рюрикovich Великий, Хреститель**, де ім'я, Василь прийняте при таїнстві хрещення.

Ім'я по батькові або патронім (з грецької *πατρώνυμο*) – («батько» + *ὄνομα* – «ім'я») – вид антропоніма, назва або прізвище, що походить від предків по батьківській лінії. У дофамільний період іменування по імені та по батькові служило цілям більш точної ідентифікації людини, тобто виконувало ту ж соціальну функцію, що і сучасні прізвища. Де в нашому прикладі: **Святославич** – походить від імені Святослав, син київського князя Святослава Ігоровича.

Прізвище (з слов'янської прізвисько чи фамілія від латинського *Familia* «сімейство») – частина власної назви особи, її повного імені. У більшості народів воно ідентифікує її роду приналежність, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість, але існують й інші традиції прізвищ. Де в нашому прикладі: **Рюрикovich** – походить від імені Рюрик, засновника династії, яке вказує на приналежність людини до одного роду, ведучому початок від загального предка.

Прізвисько (вуличне прізвище, нік, придомок) – вид антропоніма: неофіційне особове іменування, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу. В українській мові термін прізвисько фіксується з XIV століття. Типологізація прізвиськ за зовнішнім виглядом, за походженням (топонімічні прізвиська), за видом діяльності, за характером. Де в нашому прикладі: **Великий**, **Хреститель** – Великий за характером, Хреститель за діяльністю, за справою якою запам'ятується в історії.

Не можна писати ініціали в псевдонімах та прізвиськах, їх не скорочується. Написання ініціалів де в нашому прикладі *Вел. кн. київський, новгородський Володимир I Святославич Рюрикович*, буде записано в короткій формі, як **Вел. кн. В.С. Рюрикович**. Написання ініціалів із подвійним ім'ям, де в нашому прикладі *Вел. кн. Володiмiр-Василь Святослiвич Рюрикович*, буде записано в короткій формі, як **Вел. кн. В.-В. С. Рюрикович**. Щодо нерозривного пробілу, то це впливає з правил переносу – вони є в правописі (параграф 42) [3]. Правило написання ініціалів в правописі – вони всі пишуться окремо, оскільки це окремі слова.

Так в § 49. *Технічні правила переносу*, вказується:

1. Не можна переносити прізвища, залишаючи в кінці попереднього рядка ініціали або інші умовні скорочення, що до них належать: *Т. Г. Шевчénко* (а не *Т. Г. // Шевчénко*), *гр. Іванénко* (а не *гр. // Іванénко*), *акад. (доц., проф.) Гончарénко* (а не *акад. (доц., проф.) // Гончарénко*), *п. Гнатióк* (а не *п. // Гнатióк*).

Примітка. Якщо імена, звання тощо подаються повністю, то прізвища (а також по батькові) можна переносити: *Тарás Григóрович Шевчénко* й *Тарás // Григóрович Шевчénко*, *академік // Агатánгел Крiмський* і т. ін.[3].

Згідно з Державною уніфікованою системою документації, уніфіковану систему організаційно-розпорядчої документації та вимоги до оформлювання документів написання ініціалів і прізвища до реквізитів документів, що мають (або можуть мати) у своєму складі ініціали та прізвище посадової особи або громадянина, належать такі, як в даній таблиці:

Таблиця 1

Таблиця написання ініціалів і прізвища до реквізитів документів

У реквізиті «Адресат» ініціали особи, якій адресується документ, розташовують після прізвища. Наприклад:	Директору ТОВ «Галичина» Великому В. С.
У реквізитах, до складу яких входить особистий підпис, ініціали проставляють перед прізвищем посадової особи.	Директор ТОВ В. С. Великий
Оформлення грифа затвердження:	ЗАТВЕРДЖУЮ Директор ТОВ «Галичина» В. С. Великий 02.02.2020
Оформлення гриф погодження:	ПОГОДЖЕНО Голова профкому ТОВ «Галичина» О. О. Машталер 03.02.2020
Оформлення реквізиту «візи»:	Керівник відділу кадрів Ю. А. Карасьов 04.02.2020
Відмітка про засвідчення копії:	Згідно з оригіналом Секретар М. І. Повх 05.02.2020
Відмітка про виконання документа і направлення його до справи:	До справи № 19-94 Відповідь надіслано 11.07.2019 № 13-11/019 Провідний спеціаліст М. С. Кошман 06.02.2020
Прізвище виконавця і номер його телефону:	Великий Володимир Святославич +380 113-13-13

Джерело: розроблено автором за даними [1]

У Європі (за винятком Угорщини) повне ім'я традиційно записується в порядку ім'я прізвище. У бюрократичному та в бібліотечних, бібліографічних, довідкових, журналах і списках вживання прізвища ставиться на перше місце. Ініціали осіб пишуться, як правило, після прізвищ в текстах. Їх обов'язково розташовують саме таким чином, якщо власне ім'я стоїть на початку речення. Порушення

цієї норми – зазначення ініціалів перед прізвищем на початку речення – перешкоджає плавному читанню документа. Тому, що читач може сприйняти ініціал як частину мови – сполучник («А», «І», «Й») чи займенник («Я»).

Прізвище також традиційно вживається перед іменем в Угорщині, В'єтнамі, Китаї, Монголії, Кореї та Японії. Історично склалося у азійській традиції, що досягнення і відповідальність одного члена сім'ї додається до репутації всіх носіїв прізвища.

Отже, розглянувши основні випадки в яких ініціали пишуться після прізвища та дослідивши українську історичну традицію написання ініціал перед прізвищем, що відповідає європейській індивідуальній традиції відповідальності та досягнень.

Список використаних джерел:

1. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів: ДСТУ 4163–2003. Київ : Держспоживстандарт України, 2003. 13 с.
2. Дзира Я.І. Ономастика // Енциклопедія історії України : у 10 т. / Інститут історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2010. Т. 7. С. 599.
3. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови. Київ : Наук. думка, 2015. 288 с.
4. Чучка П.П. Розвиток імен і прізвищ. В кн.: ІУМ. Лексика і фразеологія. Київ, 1983. С. 592–620.
5. Hansack. E. Das Wesen des Namens. In: A. und S. Brendler: Namenarten und ihre Erforschung. Hamburg, 2004. S. 51–69.